

Михайло ВІДЕЙКО

Важливий внесок у розвиток української етнографії

(Рецензія на: Матеріали до біографій етнологів та народознавців України / Упоряд. С. М. Ляшко, С. П. Залозна. – К.; Запоріжжя : «Дике поле», 2001. – 174 с.)

Видання «Матеріалів» є справою важливою і корисною. Це біоісторіографічне видання не лише дає зрозуміти, що українські етнологія та народознавство були справою багатьох поколінь та сотень науковців і мають солідну наукову традицію, а й побачити, що Україна, народи, які її населяли і населяють, були цікаві вченим багатьох країн світу, а історія цих наукових досліджень налічує кілька століть. Саме біографії науковців, бібліографічні дані, хоч доволі скромні за обсягом, дають змогу якнайкраще побачити це і зрозуміти. Справді, одразу вражає загальна кількість дослідників, імена яких включено до довідника – понад 400.

Зазвичай у працях узагальнюючого характеру, підручниках наводиться більш ніж обмежена кількість прізвищ. Часто згадують і добре знані прізвища таких учених, як В. Б. Антонович, М. Ф. Біляшівський, Ф. К. Волков, М. О. Максимович, Д. М. Щербаківський і В. М. Щербаківський, Д. І. Яворницький. Усім відомо, що один з випускників Мюнхенського університету, який перебував під впливом О. Пушкіна та М. Язикова, а саме П. В. Киреєвський, склав і видав збірки українських пісень, Але хто зараз пригадує посла Венеціанської республіки Мікеле Б'янкі (або Альберто Віміна), який 350 років тому описав звичаї і побут українців, у тому числі дім гетьмана Богдана Хмельницького? Або мемуари професора мінералогії Кембриджського університету Едуарда Даніеля Кларка, який на початку ХІХ ст. мандрував півднем України і якому так сподобалися охайні житла українських селян? Слід сказати, що деякі імена, дати життя, біографічні та бібліографічні відомості взагалі вперше вводяться авторами у науковий обіг. Адже при створенні довідника використано не тільки публікації, але також і архівні джерела.

Автори довідника, що дуже важливо, охопили не лише тих етнологів, які вивчали українців. У ньому можна знайти прізвища етнографів, що присвятили праці вивченню інших народів, які населяють землі України – росіян, татар, поляків, угорців, молдаван, румун тощо. До речі, цікавим і корисним у такому разі міг би бути тематичний покажчик, який би допоміг

вийти на певні напрями досліджень за етнічною, прирізом, ознакою.

Хронологічні рамки довідника не обмежені двома останніми сотнями років, а сягають подекуди ХVІ ст. Хоча праці, вік яких становить понад 300 років, можна розглядати сьогодні вже як історичні, а не етнографічні джерела. Верхня межа – 30-ті роки ХХ ст. – була обрана як час насильницького припинення розвитку етнології. Можливо, авторам слід було більш докладно обґрунтувати в передмові обрані хронологічні рамки. Разом з тим слушно було б внести їх у назву довідника як підзаголовки, аби читач (вже на етапі бібліографічних пошуків) міг одразу зорієнтуватися не лише в просторі, але і в часі.

Досить широко визначено можливості використання викладених у публікації матеріалів – бібліографічні студії, вивчення етнології, історії науки, народознавство, українознавство тощо. Однак головним, на нашу думку, є зібрання повноцінного довідкового матеріалу, який дасть змогу знайти потрібні відомості про дослідників української етнографії та їх творчий доробок. Адже на разі немає жодної енциклопедії, яка б містила відомості про вчених-етнологів у такому обсязі – 430 статей. Корисним може стати довідник для викладачів та студентів, адже він дає можливість отримати відомості про розвиток етнології і народознавства через діяльність окремих вчених. А це надзвичайно важливо для розуміння особливостей розвитку української етнографії як науки і розуміння її перспектив.

Ясна річ, що «Матеріали» не є на разі повним і вичерпним довідником, а дослідження в цій галузі, залучення нових імен обов'язково мають тривати. Робота не є завершеною і має перспективи для продовження в часі, адже її хронологічні рамки обмежені 30-ми рр. ХХ ст.

Автори довідника досить скромно назвали його «Матеріалами», можливо маючи на увазі, що зібрана в ньому інформація стане в пригоді для складання більш докладної енциклопедії науковців-етнологів або може бути включена в майбутньому до енциклопедії етнології, етнографії та народознавства (якщо така буде створена). Адже жодна наука не може повноцінно розвиватися без широкого спектра довідкових ви-

Відейко Михайло Юрійович, канд. іст. наук, с. н. с. Інституту археології НАН України.

дань. Якщо розширити статті, бібліографію, урізноманітнити покажчики (на разі є лише іменний), додати ілюстративні та іконографічні матеріали, то «Матеріали» можуть бути перетворені (і то було б по-

трібною і важливою справою) на повноцінну і вельми цікаву та корисну енциклопедію з історії етнологічної науки.

Жанна КОВБА

Новий оригінальний жанр української бібліографії

(Рецензія на: А. Кравчук. Індекс української католицької періодики Галичини. 1871 – 1942. – Львів : Вид-во Львів. Богословської Академії; Монастир монахів Студитського уставу; Видавничий відділ «Свічадо», 2000. – 536 с.)

Справа підготовки і випуску, особливо ж уведення у читацьке середовище, довідково-бібліографічних видань нині є показником як досягнень, так і негараздів у видавничій та інформаційній галузях України.

Останнє десятиріччя ХХ ст. характерне певними здобутками в українській бібліографії попри складне економічне становище держави в цілому і бібліографічної зокрема. Значущим є звільнення від ідеологічного догматизму, спрямованість на інтеграцію у світове інформаційне співтовариство, формування напряму наукового осмислення і бібліографічного відображення здобутків національної культури в історичному контексті.

Так, у 2000 р. вийшов у світ черговий том «Записок Наукового Товариства Шевченка. Філологічна секція. Т. 213. Літературно-науковий вістник: покажчик змісту. Т. 1–109. (1898–1932)», автором і укладачем якого є відомий український книгознавець Богдан Ясінський.

Покажчик належно оцінили науковці-дослідники, фахівці-бібліографи. На шпальтах книгознавчого часопису «Вісник Книжкової палати України» у 2001 р. з'явилося три рецензії.

На жаль, з невідомих причин київські фахові книгознавчі видання «не помітили» іншого бібліографічного покажчика, який є чи не першим у галузі релігійної літератури та періодики.

У 2000 р. у Львові вийшов у світ «Індекс української католицької періодики Галичини. 1871–1942», автором-укладачем якого є Андрій Кравчук. Бібліографічні покажчики, особливо ті, котрі стосуються розкриття змісту періодичних видань завжди потребують тривалої копіткої роботи й високого професіоналізму. У даному випадку перед укладачем постало завдання – зібрати вцілілі в часи тривалого замовчування і фактичного винищення релігійні часописи Східної Галичини для опрацювання їх *de visu*.

Складність завдання полягала ще й у широті і новизні для пострадянської України тематики, відсутність будь-яких методичних порад щодо укладання такого типу бібліографічних видань. Укладач мав вирішувати методичні проблеми стосовно його структури, особливостей подачі бібліографічної інформації, системи допоміжних покажчиків.

Автор-укладач «Ідекса» А. Кравчук успішно вправся з труднощами, бо мав відповідну фахову підготовку.

Він народився у 1954 р. у Монреалі у родині вихідців з Тернопільщини. Ступені бакалавра з лінгвістики (1976 р.) та богослов'я (1979 р.) здобув у університеті Монреалю, поглиблено вивчав моральну теологію у Римі (1984 р.). Його наукові студії пов'язані з вивченням та розкриттям етичних засад діяльності Митрополита Андрея Шептицького. У 1989 р., як стипендіат Асоціації університетів і коледжів Канади (стипендія надається найбільш обдарованим молодим науковцям), А. Кравчук проводив розшуки матеріалів для докторської дисертації в Україні, тоді ж почав співпрацювати з Археографічною комісією Академії наук України, викладати у відновленій у Львові Семінарії Святого Духа.

У 1990 р. захистив докторську дисертацію «Соціальна теорія і християнська практика у творах Митрополита Андрея Шептицького».

А. Кравчук має досвід підготовки до видання архівних документів. У 1987–88 рр. брав участь у підготовці і випуску творів Митрополита Шептицького у Канаді, у 1995–99 рр. у Львові був редактором, автором концепції видання, вступних статей, коментарів до збірника документів «Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність. Документи і матеріали. 1899–1944» у двох томах, трьох книгах, які видані видавництвом «Свічадо».

З 1995 р. у коло наукових інтересів А. Кравчука входить і робота над бібліографією галицької католицької періодики. У 1996 р. з'являється перша публікація «Релігійна періодика Західної України. 1871–1939 у бібліотеці Стефаніка у Львові» (Логос, 1996. – Т. 37. Ч. 1–4). Кілька років перед тим у Канаді він от-

Ковба Жанна Миколаївна, канд. іст. наук, доцент кафедри організації видавничої справи, поліграфії, книгорозповсюдження НТУУ «КПІ».